

SERRA

D'OR

711

MARÇ 2019 • 5,90 €

ICONES DE LA NOSTRA PUBLICITAT

Daniel Giralt-Miracle

Entrevista a Teresa Juvé

David Pagès i Cassú

Montserrat Abelló, poeta vertical

Lluïsa Julià

Ser dona cada mes de març

Gemma Altell

Ràfols Casamada i Maria Girona

Francesc Fontbona

2018: un resum de l'any literari

Joan Josep Isern

Brecht al Nacional

«La bona persona de Sezuan»

Enric Ciurans

M. Porter i Moix. La república

de la llibertat i el bon humor

Txell Llorens

9 770037 250006

Teresa Juvé

Pedagoga, escriptora i vídua de Josep Pallach

per David Pagès i Cassú

“
Vaig tenir molta sort amb els professors. Per exemple, a l'Ausiàs March, el tutor de la meva classe era Jaume Vicens Vives.
”

Teresa Juvé en l'actualitat. (Foto: Arxiu Fundació Josep Pallach)

Teresa Juvé Acero (Madrid, 1921) és pedagoga i escriptora. La seva vida és apassionant. Plena. Nosols pels seus noranta-set anys d'existència, sinó també perquè està marcada per alguns dels grans esdeveniments de les últimes dècades, que ha viscut intensament.

L'any 1939 s'exilià a França. La seva germana, la seva mare i ella mateixa foren retingudes en un vell hospital abandonat de Moulins, al centre del país. Més tard, s'instal·là a Tolosa de Llenguadoc, on estudià llengua i literatura occitanes i on fou enllaç de la Resistència. El 1948 es casà amb el pedagog i polític Josep Pallach i s'establiren a París, on l'any següent nasqué la seva filla Antònia i on es llicencià en filologia i literatura comparada.

El 1963 quedà finalista del Premi Nadal amb la novel·la *La charca en la ciudad*. El 1970, el matri-

moni Pallach i Juvé tornà definitivament a Catalunya, on ja havia fet estades puntuals. Els anys següents, tots dos esdevenen professors de la Universitat Autònoma de Barcelona, Pallach de pedagogia i Juvé de literatura occitana dels segles XVI i XVII i de traducció literària.

El 16 de juny de 1977 defensà la seva tesi sobre el poeta occità Pèire Godolin, sota la direcció de Francesc Noy, davant d'un jurat presidit pel professor Martí de Riquer.

Ha escrit llibres sobre la memòria dels exiliats i una sèrie de novel·les de tall detectivesc i històric. El 2010 va rebre la Creu de Sant Jordi. I el 2018, el Premi Memorial Francesc Macià i el Premi Ramon Fuster. Ens rep a la seva residència d'Esclanyà, acompanyada de la seva filla Antònia, del seu gendre i de Josep Maria Soler, president del Patronat de la Fundació Josep Pallach.

A la seva etapa de docent.
(Foto: Arxiu Fundació Josep Pallach)

Fa molt de goig. Se la veu molt bé. Quina és la recepta?

Gràcies! Faig el que puc. Avui mateix m'he llevat a dos quarts de sis. Treballo perquè, com que les meves novel·les són policiaques i passen al segle XVI, de segons quines coses haig de cercar molta informació i documentar-me'n. M'haig d'assegurar del que escric.

Vostè visqué els primers anys de la seva vida a Madrid...

Sí, va ser per la feina del pare. Ell era mestre. Quan es va casar, els mestres cobraven molt poc. Com que parlava francès i anglès, va poder entrar a Standard Eléctrica, que s'havia instal·lat a Madrid, i va passar a guanyar molt més.

Quan vingué a Barcelona?

Quan va començar la guerra, el pare va tornar a l'ensenyament i va anar a exercir a la Torregassa, que depèn de Sant Jaume dels Domenys. Nosaltres vivíem a Barcelona amb la mare i anàvem a veure'l els caps de setmana.

Estudià a la Institución Libre de Enseñanza i, després, a l'Institut Escola Ausiàs March de la Generalitat.

Em penso que la Institución Libre de Enseñanza era l'única escola mixta de tot Europa. Vaig tenir molta sort amb els professors, tant en un lloc com en l'altre. Per exemple, a l'Ausiàs March, el tutor de la meua classe era Jaume Vicens Vives. Són personatges que et formen i que et fan sentir segures de tu mateixa perquè no eren professors dominants, sinó amics.

Hagué d'exiliar-se amb la seva família a l'Estat francès...

La guerra ens empenyia cap amunt i, com que no ens vam trobar amb el pare, vam haver de passar a França

sense ell. Anàvem la meua germana, la mare, jo... i el meu germà, de qui, a la frontera, ens van separar. Ell va anar al camp de concentració i nosaltres a un refugi de dones i nens al centre de França. Dormíem en sacs, amb palla a dins. Un cop començada la Segona Guerra Mundial, aquests refugis els van obrir i ens en vam haver d'anar.

Més tard, passà a Tolosa de Llenguadoc...

Primer, en un poble no gaire lluny del refugi on havíem estat. Després, vam anar a Tolosa. Jo treballava al matí com a dona de fer feines. A les tardes anava a la facultat. Hi vaig estudiar l'occità. I em vaig interessar molt per un poeta d'aquesta llengua, Pèire Godolin, que, precisament, té una estàtua en una plaça petita de la ciutat, la plaça Wilson. Hi havia una inscripció que em cridava molt l'atenció: «*Norigat de Tolosa, me plai de mantenir son langatge bèl*». Els catalans ens trobàvem al costat d'aquella estàtua. I era perquè el que hi deia («Nascut a Tolosa, em plau mantenir el seu bell llenguatge») era importantíssim, ja que el català estava prohibit a Catalunya, només era permès a casa.

Fou llavors que es retrobà tota la família?

Sí. El meu pare i el meu germà, com que també van obrir els camps de concentració, van venir a Tolosa.

En aquesta època vostè esdevingué enllaç d'estat major de les Forces Franceses de l'Interior.

Com li he dit, a les tardes estudiava lletres a la Universitat de Tolosa. A la meua classe hi havia alguns jueus. Quan els alemanys van envair una part de França, a un d'ells el va matar la Gestapo. Tot plegat em portà a incorporar-me a la Resistència. Aviat em van facilitar documentació francesa. Em deia Nathalie Jouvét. Jo formava part de l'estat major de les FFI (Forces Franceses de l'Interior) establert a Tolosa de Llenguadoc, amb grau de capità. Era el seu agent d'enllaç amb els maquis (grups de resistència, homes i dones, establerts a les zones muntanyoses del sud de França) i els transmetia les ordres d'acció contra l'exèrcit alemany. Eren sobretot documents escrits allò que transmetia.

Ens podria explicar quin fou el seu primer acte de resistència?

Fou a l'estiu de 1942. A Tolosa, jo anava a les tardes a ajudar les directores del Socors Suís, que eren les nebes del pintor Félix Vallotton. Vaig estar malalta i, quan hi vaig tornar, em van trobar cansada i em van dir: «Aniràs a passar un parell de setmanes a la colònia d'infants que tenim al Trayas, a la Costa Brava.» Hi vaig anar. La colònia es trobava en un petit hotel que dirigia el seu propietari, de qui vaig saber que tenia una ràdio i que

Amb el seu marit Josep Pallach. (Foto: Arxiu Fundació Josep Pallach)

parlava amb Londres. La costa mediterrània estava sota la vigilància dels italians, que, molt tranquils, només feien aquest servei si hi havia un llum encès. Aquells dies, però, els aliats van ocupar la costa africana del nord-oest i l'endemà mateix els alemanys van fer fora els italians. Llavors començà un batibull enorme.

Què va passar?

Contínuament passaven soldats, que ocupaven els caps rocosos de les petites platges. Un oficial ens demanà qui érem nosaltres. Jo, llavors, parlava alemany. Em vaig desfer en elogis sobre Alemanya i el que representava. A la fi, el pobre home, convençut de la meva admiració, em va explicar que estaven fortificant tota la costa per tenir una base per atacar els aliats i defensar-se'n. No cal dir que el director de l'hotel ho va saber de manera immediata. Al cap d'una hora ordenava: «Tothom a fora! Preneu el primer tren cap a Tolosa!» I amb prou feines arribàvem a la ciutat que me n'assabentaven: tota la Costa Brava acabava de patir un bombardeig monumental per part dels aliats.

El reconeixement de l'Estat francès a l'Espanya de Franco, què va suposar per a vostès?

“

Tot plegat em portà a incorporar-me a la Resistència. Aviat em van facilitar documentació francesa. Em deia Nathalie Jouvét.

A Tolosa, jo treballava al matí com a dona de fer feines. A les tardes anava a la facultat. Hi vaig estudiar l'occità.

La nostra coneixença [amb Josep Pallach] es remunta a l'agost de 1948, a l'estació ferroviària de Cotlliure.

Ens vam admirar molt mútuament.

El reconeixement de l'Estat francès a l'Espanya de Franco va ser una decepció terrible. Mai no hauríem pensat que França fes això.

”

Va ser una decepció terrible. Mai no hauríem pensat que França fes això. Molts de nosaltres havíem lluitat a la Resistència contra els nazis i, quan els havíem derrotat, el president Bidault va legitimar Franco. Com no havíem d'estar indignats?

L'amor a primera vista deu existir. Josep Pallach i vostè es van casar al cap de poc temps d'haver-se conegut.

La nostra coneixença es remunta a l'agost de 1948, a l'estació ferroviària de Cotlliure, on passàvem una temporada. La meua germana era amiga d'un noi que vivia allà, el cineasta Joan Bellsollell, que era amic d'en Josep. Ho vam arreglar perquè hi vingués a passar el mes d'agost. Algú havia de ser a l'estació per a rebre'l. Me n'havien parlat tant, d'ell i de la seva puixança en la política, que em feia gràcia conèixer-lo. El vaig anar a esperar amb el meu germà petit, que li portava un ram de flors que, com a obsequi, es feia a les persones importants. Quan ens vam trobar, ens vam mirar als ulls, embadalits... i ens vam oblidar del nen —pobret!— i del ram. Poques setmanes després, el 8 d'octubre, ens casàvem. L'endemà ens en vam anar cap a París, a l'hotel on vivia en Josep. Ens vam admirar molt mútuament.

A la Nit Irla organitzada per la Fundació Josep Irla.

Teresa Juvé als Premis Pallach. (Foto: Arxiu Fundació Josep Pallach)

Comença una nova etapa a la capital de França...

Serge Denis, que havia estat membre de la Resistència, i que ara exercia d'inspector general d'Instrucció Pública, ens va nomenar als Instituts de Blois i d'Orleans. De tota manera, com que l'any 1949 havia nascut la nostra filla, jo no em vaig incorporar del tot fins que vam tenir les dues places a l'Institut de Montgeron.

Ens consta que fou una experiència especialment positiva.

Denis mateix, el 1951, ens va nomenar al Lycée Montgeron, que es deia Lycée Mixte Expérimental, i que era el primer institut mixt de França. Impartíem les classes d'espanyol, però al mateix temps conduïem activitats extraescolars amb els alumnes. Jo dirigia dos grups: de cinema i de teatre espanyol. I sí, l'experiència va ser molt positiva pel que fa a la interacció professor-alumne que tots dos havíem tingut la sort de conèixer.

L'any 1963 es va presentar al Premi Nadal. En resultà finalista. Fou un punt d'inflexió en la seva trajectòria literària?

Es pot dir així. Vaig tenir una cara dura extraordinària. (Riu.) Havia escrit en castellà els records de la meua estada en aquell hospital per a refugiats. Vaig enviar-ho al Premi Nadal, en ple franquisme. Van haver de portar-m'ho fins a dalt de tot. Hi havia el qui havia de ser el primer i llavors érem dos que estàvem empatats a punts, i a mi em van deixar de costat perquè la temàtica que hi abordava era incompatible amb el règim que hi havia llavors.

El seu marit també havia escrit textos de ficció?

Ell havia escrit algunes coses, però quan va llegir textos meus em va dir: «Saps què farem? Jo em dedicaré a la política i tu, a escriure.»

Jaume Plagumà, el protagonista de les seves novel·les, deu ser fruit de la seva passió pel gènere detectivesc i per la novel·la històrica.

La idea em va venir d'un senyor, Robert Van Gulik, que escriu novel·les que passen a la Xina al segle VIII. El seu llibre *L'énigme du clou chinois* em va inspirar molt. Plagumà és un personatge que ostenta el càrrec de portantveus, una mena de governador encarregat de fiscalitzar l'actuació dels veguers. Cal recordar que, fins al Decret de Nova Planta, el país va estar dividit en vegueries. El portantveus es movia pels ambients de poder i tenia prohibit passar molt de temps seguit en un mateix lloc: tot això em va donar peu a convertir-lo en una espècie de detectiu que va per diferents llocs. Com que, a més, el segle XVI el conec bé, vaig pensar que era un bon període per a situar el personatge.

Tu ets jo és el nom de les seves memòries. Records del present la transporten ràpidament a records d'un passat compartit amb Josep Pallach.

Són memòries, però alhora hi apareixen idees que m'han vingut en aquell moment; també les agafo i en faig un desenvolupament.

La pedagogia era una de les passions que vostès compartien. Completi aquesta oració: L'educació...

L'educació consisteix a fer que cada infant sàpiga qui és. Ha de saber on viu i amb qui viu. I de quina manera es pot adaptar als altres i pot fer que els altres s'adaptin a ell perquè ho entén tot i aleshores vol que els altres entenguin que ell ho entén tot i que es tornin com ell; és a dir, oberts i, alhora, acollidors.

El Pallach polític pot haver amagat el Pallach pedagog?

Sí, sí. De tota manera, ell deia que la política és pedago-

Un homenatge a la biblioteca de Begur.

gia. Era un bon polític perquè era un bon pedagog. Tenia molt d'interès en la pedagogia perquè estava ben convençut que la solució per a la humanitat era que ens forméssim bé, que traguéssim profit de les escoles, que ens sabéssim respectar els uns als altres... [Antònia Pallach afegeix que «El seu desig era, un cop acabada la feina com a polític actiu, retirar-se, llegir, reflexionar i escriure. Sobre pedagogia, segurament hauria escrit molt més. Ell no es considerava un polític professional, era un pedagog per al compromís social»]

Com el concretaria, el pensament polític de Josep Pallach?

El seu projecte era el d'una Espanya federal, en què cada estat tingués la seva llibertat, però que no se separessin els uns dels altres. I un partit socialista català completament separat de la resta de partits socialistes d'Espanya. Tenia present que la Primera República Espanyola va ser federal, tot i que només va durar un any. Un dels seus referents era Valentí Almirall, que ja en aquell temps parlava de federalisme, entès com la llibertat de cada estat des de la seva idiosincràsia, llengua, manera de ser...

Al seu marit, què creu que el preocuparia d'una manera especial dels nostres dies?

Probablement l'individualisme terrible que impera a tot arreu.

«La història és a fora; la vida és a dins», és una frase seva. Ens la pot comentar?

La història deixa de ser-ho quan tu la vius. Això que per als altres és història, quan tu ho vius, és vida.

Vostè és la presidenta de la Fundació Pallach. La deu complaure molt l'existència i la tasca d'aquesta entitat...

Sí, em complau molt, tant una cosa com l'altra. El seu lema «Tothom educa; s'educa tothom; fem xarxa» resumeix perfectament el seu objectiu: facilitar ponts de

comunicació i col·laboració entre els diferents agents educatius i socials per tal d'obtenir una visió més transversal de l'educació.

La seva vida és de pel·lícula. Ens en vol explicar algun altre episodi?

Hi ha un moment de la nostra vida que és interessant i que no explico gaire sovint. Una tarda de l'any 1955, vaig marxar sola de l'institut perquè el meu home tenia una reunió de professors amb el director, Mr. Weiler, per tractar d'uns problemes que havien sorgit en una classe. Vaig anar a buscar la nostra filla a l'escola. Vam tornar a casa. Al cap de poc d'haver arribat, algú va trucar a la porta. Ens en vam estranyar molt perquè en Josep tenia la clau del pis. I, en efecte, quan vaig obrir la porta em vaig trobar al davant un home que, en castellà, em va preguntar si allà hi vivia «el señor José Pallach». I va afegir: «Vengo de Bilbao con un encargo de personas de allí que conocen bien.» La seva veu transmetia poca seguretat i la seva actitud, encara menys.

I com va reaccionar vostè?

El vaig deixar entrar perquè esperés el dit «señor Pallach», i allà, al corredor, el vaig mirar dret als ulls. Li vaig preguntar, autoritària, de què hi volia parlar. A l'instant va actuar com si s'empetitís, com si s'encongís, amb ganes de desaparèixer. Tremolós, va murmurar: «Vengo a matarle. Me han pagado para que le mate a tiros. Yo soy pobre...» Vaig allargar la mà i li vaig manar que em donés el revòlver. I me'l va donar. Després de fer-li buidar totes les butxaques, el vaig fer seure a la sala perquè esperés en Josep. Quan va arribar, li vaig explicar el cas. Van estar parlant una estona; després, se'n van anar plegats. Quan va tornar a casa, sol, el meu home em va demanar aquell revòlver i va tornar a marxar. No sé què en va fer. A casa no hem tingut mai cap arma, ni blanca ni de foc. Sols els ganivets per menjar a taula.

El que dèiem: la vida de Teresa Juvé és de pel·lícula.